

лення, у разі амбулаторного лікування яких лікарські засоби за рецептами лікарів відпускаються безоплатно або на пільгових умовах, та Перелік категорій захворювань, у разі амбулаторного лікування яких лікарські засоби відпускаються безоплатно.

Відповідно до Державного класифікатора соціальних стандартів і нормативів, затвердженого 17 червня 2002 року №293 наказом Міністерства праці та соціальної політики, необхідно затвердити нормативи санаторно-курортного забезпечення населення; нормативи забезпечення медикаментами державних і комунальних закладів охорони здоров'я; натуральні норми харчування у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Таким чином, у нашій країні формується нормативна база та запроваджуються державні соціальні гарантії громадян у сфері охорони здоров'я, спрямовані на забезпечення визнаних міжнародною спільнотою прав людини у сфері охорони здоров'я.

І. С. Ярошенко

ст. викладач кафедри цивільного
та трудового права юридичного
факультету КНЕУ

ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Створення ефективної системи соціального захисту в Україні залежить від багатьох чинників. Одним із них є використання досвіду зарубіжних країн, де ця система працює тривалий час і дає позитивні результати. Перш за все, Україна має визначитися із шляхом розвитку вказаної системи. Законодавство може формуватися у замкнутому просторі однієї країни. На нашу думку, такий шлях є безперспективним, оскільки виключається можливість використання позитивних світових здобутків.

Другий шлях, яким може піти країна, — це копіювання законодавчої бази іншої країни. Таке копіювання призводить до того, що не враховуються особливості національної економіки, менталітету. У результаті законодавство не функціонує належним чином і держава не забезпечує відповідний рівень соціального захисту.

Третій шлях можна відслідкувати на прикладі розвитку системи соціального захисту, яка формується в рамках Європейського Союзу. Така система не є ідеальною, має певні не вирішені проблеми, але, беззаперечно, заслуговує на увагу.

Відповідно до положень «Договору про заснування Європейського Співтовариства», кожен громадянин держави-члена Союзу є громадянином Союзу. Працівникам, самозайнятим особам та членам їх сімей надана свобода пересування в межах ЄС. Але така свобода пересування може призвести до втрати багатьох можливостей у галузі соціального захисту у порівнянні з тими, які вони мають у своїй країні. Для забезпечення високого рівня соціального захисту, виконання положень, які визначені Європейською соціальною хартією та Хартією Співтовариства про фундаментальні соціальні права робітників, Співтовариство здійснює заходи, що сприяють координації дій у соціальному захисті та враховують відмінності національних законодавств щодо соціального захисту.

Відповідно до законодавства держав-членів ЄС наявність права на певний вид соціального захисту і його надання залежить від розміру та кількості внесків, зроблених до відповідних інститутів соціального захисту. Право на соціальний захист (на пенсії або допомоги) може пов'язуватися також із фактом проживання в одній із країн-членів ЄС. Але ж кожна країна має власне законодавство щодо соціального захисту, рівень соціальних виплат у різних країнах також не однаковий — такі відмінності створюють проблему реального забезпечення виплатами та законодавчого врегулювання процесу здійснення соціального захисту.

Ця проблема знайшла своє відображення у ст. 42 Договору про ЄС. У вказаній статті йдеться про адаптацію соціального захисту до захисту працівників-мігрантів; створення можливостей для набуття та збереження права на соціальні виплати шляхом врахування всіх періодів, передбачених у законах окремих країн, та надання виплат особам, які є резидентами на території держав-членів ЄС.

Положення ст. 42 Договору про заснування Європейського Співтовариства знайшли своє відображення у Регламенті 1408/71. Цей акт визначає, що метою створення європейського законодавства щодо соціального захисту є не гармонізація законодавства держав-членів до європейського, а координація порядку забезпечення мігрантів та гарантування того, що внески до фондів соціального страхування, зроблені особою в одній із країн-членів ЄС, даватимуть право на соціальний захист у будь-якій країні-члені ЄС. Також необхідно усунути можливі територіальні обмеження при використанні різноманітних схем соціального захисту. При цьому має застосовуватися принцип верховенства права ЄС, коли певні національні норми, які погіршують становище працівника, не використовуються.

У той же час Регламент 1408/71 не поширюється на угоди щодо соціального захисту, укладені між державою-членом ЄС і країною, яка не входить до ЄС, за виключенням випадків, коли угода стала складовою частиною національного законодавства. Отже, якщо Україна укладе угоду щодо соціальних виплат із однією з держав-членів ЄС, то ця угода не матиме чинності в межах всього Союзу.

Регламент визначає поняття особи у сфері соціального захисту, суть виплат та принципи, на яких базується соціальний захист. Він охоплює такі групи осіб, як наймані працівники, самозайняті особи (особи, які забезпечують себе роботою самостійно), члени сім'ї та один із подружжя, який пережив іншого. Працівники та самозайняті особи повинні бути громадянами країни — члена ЄС. Один із подружжя вважається громадянином ЄС, незалежно від національності іншого.

Однак існують різні визначення понять найманий робітник, самозайнятий та члени сім'ї.

Названий Регламент визначає найманих працівників та самозайнятих як осіб, які застраховані примусово або приєдналися до схеми соціального страхування добровільно.

Визначення члена сім'ї різне у різних країнах і, відповідно, різні підстави отримання соціальних виплат. Підстави і види виплат членам сім'ї можна було б уніфікувати, застосовуючи єдине визначення, але це суперечило б основним принципам соціального захисту та обмежило б свободу пересування. Тому використовуються ті поняття, які є у законодавстві кожної держави-члена ЄС.

Виплати сім'ям та одному із подружжя, який пережив іншого, здійснюються за рахунок коштів соціального страхування. Але в даному випадку європейське законодавство визначає різницю між виплатами, які гарантуються особі, як природжене право, і виплатами, право на які виникає виходячи зі статусу члена сім'ї робітника чи одного із подружжя.

Розмежування природжених і набутих прав порушує фундаментальну правову вимогу про єдиний підхід і ставить надання соціальних виплат у залежність від внутрішніх схем соціального захисту.

Всупереч спробам ЄС врегулювати всі питання щодо соціального захисту мігрантів та їх сімей, залишається невирішеною проблема регулювання становища громадян із країн «третього світу», які легально проживають у країнах-членах ЄС.

Європейська система соціального захисту ґрунтується на таких принципах:

— недопущення дискримінації за національною ознакою;

— здійснення соціальних виплат незалежно від місця проживання особи. При цьому використовується законодавство однієї чи кількох країн. Особа не може позбавлятися цих виплат за тієї підстави, що вона не є громадянином країни, законодавство якої вона дає право на виплати;

— недопустимість надання особі однакових виплат у різних державах-членах. Під такими виплатами слід розуміти такі, які мають спільну мету, об'єкт і підставу виплати;

— принцип взаємозаліку страхових періодів. Допомоги призначаються особі за законодавством даної країни; кожна особа може бути суб'єктом системи соціального захисту тільки в одній країні;

— недопущення погіршення становища. Працівник не повинен відчувати незручності у результаті запровадження загальних правил. Відповідно до національних законів розмір виплат є різним; інформація про розміри виплат має бути прозорою, щоб працівники могли вибирати те, що їм вигідніше. Жоден працівник не може бути позбавлений права на такий вибір. Цей принцип вимагає від країн вироблення спільної концепції щодо класифікації виплат та порядку їх надання. Зокрема, мова йде про створення спеціальних фондів для перерозподілу коштів на соціальний захист між країнами.

Указані принципи свідчать про те, що Європейський Союз приділяє значну увагу саме соціальному захисту, що є показником відповідного політичного та економічного розвитку будь-якої країни. Відсутність відповідної законодавчої бази у даній галузі та державних соціальних гарантій перешкоджає вступу до ЄС.

Законодавча база соціального захисту в Україні досить значна, але в той же час недосконала. Одним із шляхів реформування соціального захисту в Україні є врахування матеріального стану особи з метою надання адресних виплат. Також система має бути орієнтована на забезпечення соціальних гарантій, визначених у законах.